

Til høringsinstansene

Høringsbrev om endringer i faget kroppsøving i grunnskolen og videregående opplæring

1. Kort om høringen

Utdanningsdirektoratet sender med dette forslag til endringer i faget kroppsøving i grunnskolen og i videregående opplæring på høring.

Utdanningsdirektoratet foreslår følgende:

- Revidert formål for faget kroppsøving, se avsnitt 4.1.1 og 6.1
- Endring i hovedområder på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, se avsnitt 4.1.2 og 6.2
- Endringer i kompetansemålene, se avsnitt 4.1.4 og 6.3
- Elevenes forutsetninger skal knyttes til kompetansemålene, men skal ikke være en del av vurderingsgrunnlaget på ungdomstrinnet med mindre dette følger av kompetansemålene, se avsnitt 4.2.1
- Elevens innsats forskriftsfestes som en del av grunnlaget for vurdering, se avsnitt 4.2.1.
- Undervisvurdering og sluttvurdering skal fortsatt være med tallkarakter, se avsnitt 4.2.2
- Fritaksordningen i §3-23 utvides til også å gjelde elever i grunnskolen, se avsnitt 4.2.3
- Fritaksordningen i §3-23 skal gjelde hele faget, ikke bare den praktiske delen, se avsnitt 4.2.3
- Voksne i videregående opplæring, etter opplæringslovens kapittel 4A, fritas fra opplæring i kroppsøving, se avsnitt 4.2.4
- Dagens privatisteksamen endres til en muntlig-praktisk eksamen, se avsnitt 4.3

Endringer i fag- og timefordelingen og bestemmelsene om inntak til videregående opplæring er ikke en del av høringen.

Direktoratet ber høringsinstansene presisere om høringsuttalelsen er knyttet til endringene i læreplanen for faget, bestemmelsene i forskriftene eller begge deler. Endringene skal etter planen tre i kraft fra 1.8.2012 og vil gjelde fra om med opplæringsåret 2012-2013. Vedlegg 1 er et forslag til ny læreplan i kroppsøving.

Høringsfristen er 8. mars 2012.

Vi ber dere sende uttalelsene på vårt elektroniske skjema, som dere finner her:

<https://skjema.udir.no/digiforms/htmlViewer?documentId=444>

Dere kan også sende uttalelsene til post@utdanningsdirektoratet.no eller til Utdanningsdirektoratet, Postboks 9359 Grønland, 0135 OSLO.

Våre høringer er åpne for alle, og alle som ønsker det kan sende inn uttalelser til oss.

2. Bakgrunn - en helhetlig gjennomgang av faget

Utdanningsdirektoratet har i ulike sammenhenger pekt på behov for en helhetlig gjennomgang av kroppsøvingfaget, blant annet i forbindelse med endringen av bestemmelsene om individuell vurdering i forskrift til opplæringsloven og i forskrift til privatskoleloven i 2009. Et sentralt spørsmål i høringen var om elevens forutsetning skulle være en del av grunnlaget for vurdering i

faget kroppsøving i videregående opplæring. Flere høringsinstanser tok til orde for en helhetlig gjennomgang av faget, noe direktoratet også anbefalte i vårt oversendelsesbrev til Kunnskapsdepartementet.

Henvendelser til direktoratet, undersøkelser om kroppsøving og medieoppslag viser at skolene har ulike opplærings- og vurderingspraksis i kroppsøving. Spørsmål om privatistordningen, bruk av prestasjonstester og hvordan lærere skal vurdere elevenes sluttkompetanse er tilbakevendende tema. Det har også kommet frem ulike oppfatninger av hva som er kompetanse i kroppsøving og hva som skal inngå i grunnlaget for vurdering av elevens kompetanse.¹ Ifølge Prøitz og Borgen (2010) setter lærere standpunktkarakterer etter målbare standarder for hva en god prestasjon er, eksempelvis ved å teste ferdigheter.² I denne studien blir i hovedsak elevenes prestasjoner vektlagt når lærer setter standpunktkarakterer, men for elever med svakere prestasjoner blir også deltakelse, innsats og holdninger vektlagt.

På denne bakgrunn ba departementet i oppdragsbrev nr. 4-2011 direktoratet om å gjøre en helhetlig gjennomgang av faget. Denne gjennomgangen omfatter en kartlegging av opplærings- og vurderingspraksis og en gjennomgang av læreplanen, eksamensordningen for privatister og bestemmelser om vurdering. Departementet har også i Meld. St. 22 (2011-2012) *Motivasjonsmestring-muligheter* understreket behovet for en gjennomgang av faget.

3. Dagens ordning

Opplærings- og vurderingspraksis i faget kroppsøving er styrt gjennom opplæringsloven med forskrifter, herunder Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Departementet har med hjemmel i opplæringsloven §§ 2-3 og 3-4 fastsatt en læreplan i kroppsøving som dekker hele grunnopplæringen. Kroppsøving er et gjennomgående fag.

3.1 Læreplanverket for Kunnskapsløftet - læreplanen i kroppsøving

Læreplanen i kroppsøving er fastsatt som forskrift. Læreplanen fastsetter kompetansemålene som elevene skal kunne nå.

Læreplanen i kroppsøving er utviklet med utgangspunkt i føringene for Kunnskapsløftet som ble gitt i St. meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*. Et sentralt element i Kunnskapsløftet er overgangen fra læringsmål som var knyttet til kunnskap og ferdigheter i tidligere læreplaner til kompetansebaserte læreplaner. I Kunnskapsløftet er kompetanse forstått som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave. Et viktig grunnlag for læring og utvikling blir derfor at elevene blir satt i situasjoner hvor de får relevante utfordringer for å utvikle sin kompetanse.³ Kompetanse er forstått som det eleven får til i møte med utfordringene.

Formålet med kroppsøving

Formålet med kroppsøvingfaget legger premisser for hvordan elever og lærere skal jobbe med kompetansemålene. Det er understreket i formålet for kroppsøving at bevegelse er grunnleggende for mennesket og at fysisk aktivitet er viktig for alle og viktig for å fremme god helse.

Formålet i læreplanen beskriver retning og premisser for opplæringen i faget ut fra et samfunnsperspektiv og individperspektiv. Faget kroppsøving skal i et samfunnsperspektiv være et allmenndannende fag som skal medvirke til at mennesket sanser, opplever, lærer og skaper med kroppen. Det individrettede formålet er knyttet til at faget skal gi den enkelte elev

¹Jonskås, K (2009) Elevvurdering i kroppsøving: Hvordan tolker og praktiserer lærere i den videregående skole elevvurdering etter innføring av Kunnskapsløftet? Masteroppgave ved Norges Idrettshøgskole, Oslo

² Prøitz, T.S. & J.S. Borgen (2010): Rettferdig standpunktavurdering – det (u)muliges kunst? Læreres setting av standpunktkarakterer i fem fag i grunnskoleopplæringen. NIFU-STEP, rapport, Oslo

³ St.meld.nr.30 (2003-2004) Kultur for læring

kunnskap om kroppen, erfaring med hvordan en kan utvikle praktiske ferdigheter, og gi fysiske utfordringer og mot til å tøyne grenser. Det er også understreket at kunnskap om trening og helse og sosiale aspekter ved fysisk aktivitet gjør faget viktig for å styrke selvbilde, identitet og flerkulturell forståelse. Opplæringen i faget skal gi elevene mulighet til å reflektere over og vurdere sin egen innsats.

Hovedområdene

Læreplanen er videre delt inn i hovedområder. De beskriver hvordan det sentrale innholdet i faget er strukturert, og er utledet av formålet. Kroppsøving har følgende hovedområder:

Årssteg	Hovedområde		
1.-4.	Aktivitet i ulike rørslemiljø		
5.-7.	Idrettsaktivitet og dans	Friluftsliv	
8.-10.	Idrett og dans	Friluftsliv	Aktivitet og livsstil
Vg1-Vg3	Idrett og dans	Friluftsliv	Trening og livsstil

De grunnleggende ferdighetene

En sentral del av læreplanen i Kunnskapsløftet er de grunnleggende ferdighetene. I kroppsøving er det en beskrivelse av hvordan utviklingen av grunnleggende ferdigheter skal bidra til å utvikle elevens kompetanse i faget, og hvordan de grunnleggende ferdighetene er en integrert del av denne kompetansen.

Kompetansemål

Det er kompetansemål innenfor hvert hovedområde. Kompetansemålene angir hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring på det nivå/årstrinn de er formulert for. I kompetansemålene er de fem grunnleggende ferdighetene integrert på fagets premisser.

Kompetansemålene i læreplanen i kroppsøving er utformet ulikt. Enkelte kompetansemål er avsluttende, mens noen kompetansemål er videreført på et høyere nivå. Spiralprinsippet er innarbeidet for å angi progresjonen i elevens kompetanse. Spiralprinsippet innebærer at noe gjentas i stadig mer avanserte former etterhvert som elevene blir eldre og kompetansen utvikles. Utformingen av kompetansemålene og økende grad av kompleksitet er viktig for å forstå kompetansen i faget og hvordan den kan utvikles. Elevene skal kunne vurderes i forhold til kompetansemålene, og de vil i ulik grad kunne nå målene.

Vurdering

Vurderingsavsnittet i læreplanen beskriver sluttvurdering, også privatistordningen. I vurderingskapitlet i kroppsøvingfaget er det fastsatt at elevene skal ha en standpunktkarakter på 10. trinn og i videregående opplæring på det nivået det er fastsatt at faget avsluttes innenfor elevens utdanningsprogram. Elever kan ikke trekkes til eksamen i faget, verken i grunnskolen eller i videregående opplæring. I videregående opplæring skal privatister opp til en lokalt gitt skriftlig eksamen. Det er ingen praktiske elementer i eksamen for privatister. Både for elever og privatister er det sluttvurdering med tallkarakter, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-4. Karakteren skal føres på vitnemål og teller ved opptak til høyere utdanning på linje med andre fag.

3.2 Forskrift til opplæringsloven

Faget kroppsøving reguleres også i forskrift til opplæringsloven, både gjennom generelle bestemmelser som har betydning for alle fag og gjennom særbestemmelser som bare gjelder for kroppsøving. Bestemmelsene i forskrift til opplæringsloven kapittel 3 om individuell vurdering gjelder for kroppsøving i den ordinære grunnopplæringen.

Grunnlaget for vurdering

Grunnlaget for vurdering i kroppsøving er, som i andre fag, elevens kompetanse i forhold til de samlede kompetansemålene i læreplanen for faget, jf. § 3-3 første ledd. Det følger av § 3-3 annet ledd første punktum at fravær og forhold knyttet til elevens orden og oppførsel ikke skal trekkes inn i vurderingen. Det samme gjelder for innsats. Elevens innsats i faget kan ikke trekkes inn i grunnlaget for vurdering med mindre dette følger av kompetansemålene eller av § 3-3 andre ledd. Rundskriv Udir-1-2010 gir en nærmere forklaring av § 3-3 første og andre ledd.

Det følger av § 3-3 andre ledd at elevens forutsetninger ikke skal trekkes inn i grunnlaget for vurdering, unntatt i faget kroppsøving i grunnskolen. Her skal også elevens forutsetninger trekkes inn i grunnlaget for vurdering. I denne forbindelse har departementet lagt til grunn at det også vil være relevant å ta hensyn til elevens innsats i bedømmelsen relatert til elevens forutsetninger. Å legge vekt på både oppnådd kompetanse og elevens forutsetninger innebærer at en elev med svakere forutsetninger, som ut fra sitt ståsted viser høy kompetanse i faget, også skal ha mulighet for å få en god karakter. Det betyr at elever som på grunn av sin kompetanse i faget ikke kunne fått karakteren 5 eller 6 ut fra kompetansemålene alene, likevel kan få karakteren 5 eller 6 når det bli lagt vekt på elevens forutsetninger. Hva som er relevante forutsetninger, må i hovedsak avgjøres ut fra lærerens skjønn og i en dialog med eleven og hjemmet. Et utgangspunkt er å spørre om eleven har spesielle forutsetninger som gjør arbeidet med kompetansemålene ekstra utfordrende.

I videregående opplæring skal elevens forutsetninger ikke trekkes inn i vurderingsgrunnlaget. Grunnlaget for vurdering er her elevens kompetanse i forhold til kompetansemålene i læreplanen i kroppsøving. Dersom elevens forutsetninger trekkes inn i vurderingen i videregående opplæring, er ikke dette i samsvar med bestemmelsen. Konsekvensen av dette er at det er ulikt vurderingsgrunnlag i faget kroppsøving i grunnskolen og i videregående opplæring.

Fritak i faget

Forskrift til opplæringsloven inneholder regler om ulike fritak i faget kroppsøving.

Elever i grunnskolen kan fritas fra vurdering med karakter i kroppsøving dersom eleven har et enkeltvedtak om spesialundervisning som omfatter kroppsøving, jf. § 3-20.

I videregående opplæring kan eleven få fritak fra vurdering med karakter i den praktiske delen av faget, jf. § 3-23, dersom elever som har en tilrettelegging av den praktiske delen av kroppsøvingfaget etter § 3-23 første punktum, ikke kan få vurdering med karakter. Det er ikke adgang til å innvilge fritak fra vurdering med karakter i den teoretiske delen av faget. Elevene som er fritatt fra vurdering med karakter i kroppsøving etter bestemmelsen her, skal fortsatt delta i opplæringen i den praktiske delen i kroppsøving. I tillegg er det en snever adgang til å fritta elever fra opplæringen i den praktiske delen av faget kroppsøving i forskrift til opplæringsloven § 1-12. For å få innvilget fritak må eleven søke rektor og legge fram en legeerklæring om at opplæringen er til skade for han eller henne og at tilpasset opplæring ikke er mulig.

Sluttvurdering - privatister

Sluttvurderingen i kroppsøving teller på lik linje med andre fag ved inntak til videregående opplæring og opptak til høyere utdanning. Det er fastsatt i vurderingskapitlet i læreplanen i kroppsøving at eksamensformen for privatister er en lokalt gitt skriftlig eksamen.

Den som er elev ved fristen for oppmelding til privatisteksamen, kan ikke melde seg som privatist til denne eksamen, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-27 tredje ledd. Dersom en heltidselev på et tidligere tidspunkt ønsker å ta privatisteksamen i kroppsøving, må eleven melde seg av faget som elev og endre sin status slik at hun eller han ikke lenger er heltidselev,

jf. forskrift til opplæringsloven § 6-2. Om rektor tillater at en elev endrer sin status er et inntaksspørsmål og regulert av inntaksbestemmelsene i kapittel 6. Dette er ikke et spørsmål som er regulert i bestemmelsene om individuell vurdering. En deltidselev i videregående opplæring som har bestått faget kroppsøving som privatist vil få faget godkjent, jf. § 1-12 første ledd. Konsekvensen er at eleven har sluttvurdering i kroppsøving og skal dermed ikke følge opplæringen i faget. Eksamen som privatist er likeverdig med standpunktkarakter for elever.

Voksne

Voksne i videregående opplæring særskilt organisert for voksne etter opplæringsloven kapittel 4A er fritatt fra opplæring i den praktiske delen av faget kroppsøving, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-13 fjerde ledd, men de er ikke fritatt fra den teoretiske delen av faget. Fritak fra opplæringen i den praktiske delen av faget omfatter også vurdering med karakter, jf. § 4-16. Voksne kan ikke fritas fra vurdering med karakter i den teoretiske delen av faget. Den voksne skal altså ha en sluttvurdering i den teoretiske delen av faget kroppsøving. Særregelen i § 1-13 tredje ledd om fritak fra fellesfagene for privatister og voksne med allsidig praksis kan også omfatte kroppsøving. Den voksne kan med hjemmel i denne bestemmelsen fritas fra opplæring i hele faget. I grunnskoleopplæring, særskilt organisert for voksne etter kapittel 4A, er ikke kroppsøving et av fagene som den voksne må ha sluttvurdering i for å få vitnemål etter forskrift til opplæringsloven § 4-33.

4. Direktoratets vurderinger

I dette kapitlet begrunner vi hvilke endringer som foreslås.

Direktoratet satte våren 2011 ned en ekstern arbeidsgruppe med representanter fra ungdomstrinnet, videregående opplæring og høyskoler for å gi råd til direktoratet om hvilke endringer det er behov for i kroppsøvingfaget. Arbeidsgruppen leverte en rapport til direktoratet med forslag knyttet til læreplanen i faget og til bestemmelser i forskrift til opplæringsloven.⁴ Denne rapporten er sammen med annen kunnskap om opplærings- og vurderingspraksis i faget viktige deler av direktoratets vurderingsgrunnlag.

Vi ber særlig om høringsinstansenes syn på:

- Forslag til revidert formål
- Sammenhengen mellom de ulike delene i læreplanen; formål, hovedområder og kompetansemål
- Er grunnleggende ferdigheter reflektert på en hensiktsmessig måte i forslaget til ny læreplan
- Bør enkelte grunnleggende ferdigheter vektlegges mindre i faget?
- Bruken av og forståelse av fair play i læreplanen
- Presisjonsnivå og progresjon i kompetansemålene
- At forutsetninger ikke skal være en del av vurderingsgrunnlaget på ungdomstrinnet, men at kompetansemålene får en innretning hvor elevenes forutsetninger inngår i kompetansemålene der det er aktuelt
- At det forskriftsfestes at innsats er en del av grunnlaget for vurdering i faget kroppsøving
- At underveisvurdering og sluttvurdering fortsatt skal være med tallkarakter
- At fritaksordningen i §3-23 utvides til også å gjelde elever i grunnskolen
- At fritaksordningen i §3-23 skal gjelde hele faget, ikke bare den praktiske delen
- At voksne i videregående opplæring, etter opplæringsloven kapittel 4A, fritas fra opplæring i kroppsøving
- At dagens privatisteksamen endres til en muntlig-praktisk eksamen

⁴Arbeidsgruppens rapport ligger på direktoratets hjemmeside.

4.1 Behov for endringer i læreplanen i kroppsøving

Når det gjelder læreplanen i kroppsøving mener direktoratet det kan virke som om sentrale utfordringer er knyttet til forståelsen av kompetanse, om formålet er klart nok og om sammenhengen mellom de ulike delene i læreplanen er tydelige nok. Direktoratet mener det må vurderes om kompetansemålene i tilstrekkelig grad følger opp formålet og betydningen av elevens forutsetninger og innsats.

Direktoratet ser imidlertid at noen av formuleringene i kompetansemålene i læreplanen i kroppsøving kan oppfattes som om det er elevenes ferdigheter som skal vurderes, ikke elevenes helhetlige kompetanse. Eksempler på slike formuleringer er: *Eleven skal kunne utvikle ferdigheter i idrettar og lagidrettar*, og *Eleven skal kunne utøve tekniske og taktiske ferdigheter i utvalde lagidrettar*. Direktoratet mener derfor det er nødvendig å gjennomgå kompetansemålene med tanke på å presisere at det er elevens samlede kompetanse som skal vurderes. Direktoratet ser videre at elevenes ferdigheter også må utvikles i kroppsøvingsfaget. Dette som en kompetanse for å kunne delta i ulike aktiviteter med økende kompleksitet. Kroppsøving er et allmenndannende fag, men også et fag der der praktisk bruk av kroppen i ulike typer aktiviteter er en vesentlig del av faget. I bestemmelsene om fritak fra opplæring i kroppsøving og fritak fra vurdering med karakter i forskrift til opplæringsloven skapes det et skille mellom teori og den delen av faget som krever fysisk aktivitet, ved at elevene kan gå opp til en teoretisk eksamen. Dette er et skille som ikke er samsvar med kompetansemålene i faget hvor kunnskap og ferdigheter er en integrert del av kompetansemålene. Direktoratet mener det i gjennomgangen av læreplanen i kroppsøving er viktig å sikre at læreplanen og bestemmelser i forskriften ikke bygger opp under skillet mellom teori og praksis, men understreker at kompetanse er elevens evne til å møte komplekse utfordringer og oppgaver.

4.1.1 Et tydeligere formål

Direktoratet mener det er viktig å formulere formålet slik at det går klart og tydelig fram hva som er hensikten med faget, og at det gir opplæringen en tydelig retning. Arbeidsgruppen kom fram til at det eksisterende formålet i hovedsak er godt, men at det kan bli kortere og mer presist. Direktoratet deler denne oppfatningen og foreslår endringer i formålet som tydeliggjør sentrale samfunnsmessige og individrettede mål for opplæringen i faget. Forslaget til nytt formålet skal synliggjøre bedre at faget skal bidra til livslang bevegelsesglede, at elevene får økt selvfølelse og en positiv kroppsoppfatning, og til at elevene skal utvikle respekt for ulike kroppslige og kulturelle forutsetninger.

Direktoratet mener det er viktig at faget fortsatt skal legge til rette for oppøving av kunnskap om trening, livsstil og helse. Samtidig bør elevene bli bevisste på psykiske, fysiske og sosiale faktorer som kan påvirke lysten til å holde seg i fysisk aktivitet. Direktoratet mener dette kan formuleres tydeligere i formålet og i kompetansemålene.

Direktoratet mener at sammenhengen mellom formålet og kompetansemålene må tydeliggjøre slik at elementene i formålet reflekteres i kompetansemålene. En sentral problemstilling i arbeidet med gjennomgangen av faget er om læreplanen er tydelig på hvilken kompetanse eleven skal ha etter endt opplæring.

Fair play bør bli tydeligere i formålet. Fair play er normalt knyttet til forhold rundt utøvelse av lagidretter. Direktoratet mener at begrepet fair play i tillegg til den tradisjonelle forståelsen også omfatter hvordan elevene samhandler i ulike aktiviteter, altså en utvidet forståelse av begrepet.

4.1.2 De samme hovedområdene på ungdomstrinnet og videregående opplæring

Utdanningsdirektoratet mener læreplanen i kroppsøving så langt det er mulig bør ha de samme hovedområdene på de ulike årstrinnene, for å synliggjøre at planen er gjennomgående. Inndelingen av dagens læreplan kan virke inkonsekvent fordi hovedområdene endrer navn på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, da mange faglige emner videreføres under ulike hovedområder.

Direktoratet foreslår derfor at læreplanen fra ungdomstrinnet og ut videregående opplæring har de samme tre hovedområdene. Dette er også viktig for å få fram progresjonen i elevens kompetanse. Hovedområdene på 1. til 7. årstrinn er foreslått uendret.

Direktoratet mener at endrede formuleringer i beskrivelsen av hovedområdene kan bidra til å få fram forholdet til formålet og innholdet tydeligere, og til å skape en bedre sammenheng mellom formålet, hovedområdet og kompetansemålene.

4.1.3 Grunnleggende ferdigheter

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene der dette er naturlig og på fagets premisser.

Vi ber om høringsinstansenes syn på

- Forslag til revidert formål
- Sammenhengen mellom de ulike delene i læreplanen; formål, hovedområder og kompetansemål
- Er grunnleggende ferdigheter reflektert på en hensiktsmessig måte i forslaget til ny læreplan
- Bør enkelte grunnleggende ferdigheter vektlegges mindre i faget?
- Bruken av og forståelse av fair play i læreplanen

4.1.4 Endringer av kompetansemålene

Arbeidsgruppen har foreslått en rekke endringer i kompetansemålene i kroppsøving. Endringsforslagene på 1.-4. trinn er basert på innspill knyttet til behovet for konkretisering av den faglige kompetansen elevene skal ha etter 4. trinn. Gruppen peker særlig på behovet for en tydeliggjøring av kompetansemålene fordi mange som underviser på dette trinnet ikke har kroppsøvingsfaglig bakgrunn. På 5.-7. trinn viser arbeidsgruppen til behovet for kompetansemål som kan bidra til en mer aktiv livsstil, en synlig progresjon fra forrige trinn og en naturlig overgang og progresjon til neste trinn. Siden kompetansemålene er grunnlaget for vurdering i fag, mener gruppen det er nødvendig med kompetansemål knyttet til fair play på hvert trinn for at det skal inngå i det faglige vurderingsgrunnlaget. For alle hovedtrinnene foreslår gruppen kompetansemål som skal synliggjøre sammenhengen mellom formålet og kompetansemålene.

Direktoratets forslag

Direktoratet mener det er viktig at kompetansemålene følger opp formålet og at det er tydelig hvilken kompetanse eleven skal utvikle på de ulike hovedtrinnene. Direktoratet mener videre at det i kompetansemålene er nødvendig å se på om enkelte kompetansemål kan føre til et ferdighetsfokus som ikke er i samsvar med kompetansebegrepet.

Direktoratet slutter seg i hovedsak til arbeidsgruppens vurderinger og konklusjoner når det gjelder endring av kompetansemål, og gruppens forslag er lagt til grunn for direktoratets forslag til endring av kompetansemålene, se kapittel 6.

Direktoratets forslag til endringer i læreplanen er blant annet gjort på bakgrunn av behovet for å synliggjøre progresjon og sammenheng mellom kompetansemålene på de ulike trinnene. I utformingen av kompetansemålene er det viktig å se på hvordan kompetansemålene uttrykker progresjon i faget. Direktoratet har fått en del tilbakemeldinger fra kroppsøvingslærere om at verbene: *utvikle* – *videreutvikle* – *mestre* er problematiske i praksis. Dette har blitt oppfattet som problematisk fordi mestring skal foregå på alle nivåer i opplæringen, og ikke bare på Vg3. Direktoratet foreslår at kompetansemålene i kroppsøving i enda større grad enn i gjeldende læreplan bør baseres på spiralprinsippet, men at begrepene *utvikle* – *videreutvikle* – og *mestre*, i den grad det er mulig, skal erstattes med andre måter å uttrykke ulik grad av kompleksitet i kompetansemålene. Se forøvrig kapittel 6.3, merknader til kompetansemål i faget.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- Presisjonsnivå og progresjon i kompetansemålene

4.2 Behov for endringer i forskrift til opplæringsloven

Det er flere bestemmelser i forskrift til opplæringsloven som direkte regulerer kroppsøving. I forbindelse med gjennomgangen av opplærings- og vurderingspraksis er det nødvendig å vurdere om det er grunn til å foreslå endringer i disse bestemmelsene. Endringene som er foreslått må ses i sammenheng med forslag til endringer i læreplanen for faget.

Vi viser til kapittel 6 *Endringer i læreplanen i kroppsøving*.

4.2.1 Grunnlaget for vurdering i faget

Et tilbakevendende tema i forbindelse med faget kroppsøving er hva læreren kan trekke inn som en del av grunnlaget for vurdering i faget. Hva som er en del av vurderingsgrunnlaget har betydning både for opplærings- og vurderingspraksis. I kroppsøving er grunnlaget for vurdering endret flere ganger med ulik vektning av innsats, holdninger, samarbeidsevne, ferdigheter, teori og forutsetninger.

4.2.1.1 Elevens forutsetninger

Grunnlaget for vurdering i kroppsøving var et av temaene som fikk stor oppmerksomhet i forbindelse med endringen av bestemmelsene om individuell vurdering i 2009. I 2009 var spørsmål om elevens forutsetninger skulle være en del av grunnlaget for vurdering i hele grunnopplæringen eller bare i grunnskolen. Det ble ikke gjort endringer i grunnlaget for vurdering i faget kroppsøving i 2009. I etterkant av nye bestemmelser om individuell vurdering i 2009 har det blitt drøftet hva det vil si at forutsetninger er en del av grunnlaget for vurdering i kroppsøving i grunnskolen. Dette er en problemstilling som også tidligere har skapt usikkerhet blant lærere, elever og foreldre. I 1999 ga det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet ut et rundskriv hvor de presiserte hvordan forutsetninger skulle forstås, nettopp fordi ulike tolkninger hadde skapt ulik praksis, noe som var et problem for vurderingspraksisen i faget. I dag er tolkingen av begrepet forutsetninger blitt mer skjønnsmessig, se direktoratets rundskriv Udir-1-2010.

Hvorvidt elevens forutsetninger skal være en del av vurderingsgrunnlaget er et sentralt spørsmål i denne høringen. Fordelen ved at forskriften fastsetter at forutsetninger er en del av grunnlaget for vurdering, er at alle elevene skal kunne få de beste karakterene. Kroppsøving får både et målrelatert og et individrelatert vurderingsprinsipp som må harmoniseres. Direktoratet ser utfordringer ved at forutsetninger skal trekkes inn i alle kompetansemålene slik det er i dag i grunnskolen. En utfordring er knyttet til at forutsetninger er et skjønnsmessig begrep og at det er vanskelig å avgjøre hvilke forutsetninger som kan trekkes inn i vurderingen og hvilke som eventuelt kan utelates. En annen utfordring er knyttet til forholdet mellom kompetansemålene og forutsetningene. Hvor stor vekt skal elevens forutsetninger ha? Dette har ført til at kroppsøvingslærere har tolket begrepet ulikt, og at vurderingspraksis dermed har blitt ulik.

Arbeidsgruppen har vurdert om det fortsatt bør være forskriftsfestet at elevens forutsetninger er en del av vurderingsgrunnlaget. Gruppen anbefaler at dette tas ut. De begrunner det med å vise til prinsippet om tilpasset opplæring i opplæringsloven § 1-3 og til at opplæringen skal tilrettelegges etter den enkeltes forutsetninger og behov. Arbeidsgruppen mener at elevens forutsetninger blir ivaretatt her. Gruppen mener også at forutsetningene kan ivaretas ved at dette blir gjort til en del av kompetansemålene.

Direktoratets forslag

Direktoratet støtter arbeidsgruppens vurdering og mener at det bør foreslås at forutsetninger knyttes til kompetansemålene der dette er relevant.

På spørsmål om forutsetninger bør være en del av grunnlaget for vurdering har direktoratet særskilt vurdert hensynet til elever med funksjonshemninger. Endringen som foreslås, skal ikke redusere den muligheten disse elevene har til få positive opplevelser i faget både ved å oppleve mestringsglede og kunne oppnå en god karakter. Forutsetninger, som en del av grunnlaget for vurdering i dag, blir praktisert ulikt ved skolene og har mange steder ikke fungert i samsvar

med hensikten. Direktoratet har fått tilbakemeldinger om at faget endrer karakter i overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring. Noen steder kan det at forutsetninger er en del av vurderingsgrunnlaget, ha skapt negative bieffekter for elever i videregående opplæring. Dette til tross for at det i kompetansemålene som gjelder for videregående opplæring, er store muligheter til å vurdere kompetansemålene i lys av elevens forutsetninger. I mange av kompetansemålene er nettopp elevens evne til å vise kompetanse tilpasset seg selv og sine forutsetninger et viktig element. Direktoratet mener at ved å tydeliggjøre formålet med faget kroppsøving og ved å innrette kompetansemålene slik at kompetansen knyttes til elevens egne forutsetninger, vil kroppsøving være et fag som rommer alle elevene. Kompetansemålene blir i større grad individrettet og elevens relative forbedring står sentralt. At elevens forutsetninger ikke er forskriftsfestet som en del av vurderingsgrunnlaget, gir ikke etter direktoratet vurdering elever med funksjonshemninger dårligere muligheter til å få en god karakter i faget. Se også forslag til fritaksregler nedenfor i kapittel 4.2.3.

Direktoratet mener vurderingsgrunnlaget i kroppsøving bør være det samme i grunnskolen og i videregående opplæring. Kroppsøving er et gjennomgående fag med en felles læreplan for hele det trettenårige løpet, og da må også vurderingsgrunnlaget i faget være det samme.

Direktoratet foreslår derfor at elevens forutsetninger ikke bør være en del av grunnlaget for vurdering i kroppsøving, men at noen av kompetansemålene får en innretning hvor elevens forutsetninger inngår i kompetansemålene der det er aktuelt.

Eksempler på kompetansemål der direktoratet foreslår at elevenes forutsetninger inngår

10. trinn:

- *praktisere fair play ved å bruke egen kompetanse til å gjøre andre gode*
- *bruke lek og ulike treningsformer med tanke på egen kroppsleg utvikling og helse*

Videregående opplæring:

- *praktisere treningsmetodar og øvingar innanfor uthald, styrke og rørsleevne med tanke på eigen kroppsleg utvikling og helse*
- *vurdere egen kompetanse, utbytte av trening og moglegheiter for vidareutvikling i idrett, dans og rørsleaktivitetar*
- *praktisere og grunnkje aktivitet og trening som er relevant for å fremje eigen helse*

4.2.1.2 Innsats

Arbeidsgruppen mener innsats i kroppsøving er å prøve å løse faglige utfordringer etter beste evne og uten å gi opp, vise selvstendighet og utfordre egen fysiske kapasitet i læringsarbeidet, samarbeide med andre når det er felles oppgaver og bidra til at også andre lærer i faget. Konkret betyr vektlegging av innsats at det har betydning å fortsette å øve også når eleven ikke får resultater i form av bedre prestasjoner eller ferdighetsutvikling, fordi det å være i bevegelse og bli kjent med seg selv gjennom kroppen er en del av formålet for faget. Arbeidsgruppen mener derfor at læringsprosessen er et vesentlig trekk ved kompetansen i kroppsøving, og at det avgjørende blir om eleven prøver å løse faglige utfordringer etter beste evne og uten å gi opp. Arbeidsgruppen argumenterer med at ved å gjøre innsats til en del av grunnlaget for vurdering, i tråd med formålet med faget, kan elever ha mulighet til å oppnå en god karakter i faget til tross for lav kompetanse og med forutsetninger som gjør det vanskelig å ha høy måloppnåelse.

Det foreslås her at innstas forskriftsfestes i § 3-3 andre ledd som en del av grunnlaget for vurdering i faget kroppsøving. Dette foreslås for hele grunnopplæringen. Når innsats skal være en forskriftsfestet del av grunnlaget for vurdering i faget kroppsøving i både grunnskoleopplæringen og videregående opplæring får dette betydning for vurderingen. På trinn med karakter skal karakterer gitt i henholdsvis halvårsvurderingen og til standpunkt ikke bare uttrykke elevens oppnådde kompetanse i faget, men også innsatsen i faget.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- At forutsetninger ikke skal være en del av vurderingsgrunnlaget på ungdomstrinnet, men at kompetansemålene får en innretning hvor elevenes forutsetninger inngår i kompetansemålene der det er aktuelt
- At det forskriftsfestes at innsats er en del av grunnlaget for vurdering i faget kroppsøving

4.2.1.3 Sluttvurdering

Det har de siste årene vært rettet et kritisk blikk på bruk av fysiske tester og det at standpunktkarakterer blir fastsatt på grunnlag av resultatene på disse testene. Det har vært en tradisjon i kroppsøvingfaget å benytte ulike typer fysiske og tekniske tester for blant annet å måle stryke, spenst og utholdenhet. Direktoratet viser til at verken gjeldende læreplan i kroppsøving eller forskrift til opplæringsloven gir metodiske anbefalinger om bruk av fysiske tester eller testing. Direktoratet vil understreke at bruk av tester kan være problematisk i forhold til kompetansemålene og være i strid med prinsipper for vurdering i forskriften. Det kan stilles spørsmål ved om tester er en egnet metode til å vurdere elevenes kompetanse, slik kompetanse er beskrevet i læreplanen for faget. Kompetansemålene beskriver hva eleven skal kunne gjøre eller mestre etter endt opplæring på trinnet, og i kroppsøving er ikke målene formulert på en måte som angir at eleven skal vise styrke, løpe fort eller hoppe høyt. Bruk av tester kan stride mot det målrelatert vurderingsprinsippet i forskrift til opplæringsloven § 3-3. Elevens kompetanse skal vurderes opp mot kompetansemålene i læreplanen for faget. Den enkelte elev skal ikke vurderes i forhold til andre elever. Det er forskriftsstridig å legge til grunn et normrelatert vurderingsprinsipp, som for eksempel å bruke resultatene på tester som grunnlag for å sammenligne elever. Direktoratet mener det ikke er bestemmelser i forskriften eller læreplanen som er problemet her, men praksis.

4.2.2 Vurderingsuttrykk

I kroppsøving, på linje med andre fag, skal elever ha vurdering med tallkarakter fra og med 8. årstrinn. Enkelte organisasjoner har argumentert for å bruke andre vurderingsuttrykk enn tallkarakterer i kroppsøvingfaget. Dette begrunnes ut fra at vurderingspraksis er såpass ulik at det ikke er forsvarlig å la standpunktkarakteren telle ved inntak til videregående opplæring eller opptak til høyere utdanning. Det har også vært argumentert for at vurdering med karakterer strider imot hensikten med faget, som for eksempel å fremme god helse og å oppleve mestring og mestringsglede. Kroppsøvingfaget skiller seg fra andre fag ved at kroppen blir brukt som redskap for å utvikle kompetanse. Mange av innspillene fra elever handler om at vurdering av måloppnåelse i form av karakterer gir dem et negativt syn på egen kropp og virker imot hensikten om å legge grunnlaget for en fysisk aktiv og helsefremmende livsstil. Et alternativt vurderingsuttrykk kunne vært deltatt – ikke deltatt. Direktoratet mener imidlertid at dette ikke er et egnet vurderingsuttrykk i faget. Kroppsøving skal være et fag som andre fag, og en sentral del av Kunnskapsløftet er at opplæringen skal gi eleven kompetanse. Tallkarakteren uttrykker elevens kompetanse på en gradert skala og viser hvor god kompetanse eleven har i faget. Vurderingsuttrykket deltatt – ikke deltatt sier ingenting om elevens kompetanse, men uttrykker bare om eleven har vært til stede i opplæringen.

Direktoratet mener det bør brukes vurderingsuttrykk i kroppsøving som uttrykker kompetanse, noe som også er i samsvar med formålet i faget. Vurderingsuttrykket bør etter direktoratets vurdering ikke være bestått – ikke bestått. Ikke bestått, som vurderingsuttrykk, bør prinsipielt ikke brukes i grunnskolen som i dag ikke har strykkarakterer. Å fastsette at vurderingsuttrykket i kroppsøving skal være bestått – ikke bestått, vil innebære at elever kan stryke i et fag i grunnskolen. Dette kan igjen reise utfordringer når det gjelder vitnemål, noe vi ikke går inn på her.

Direktoratet mener videre at det ikke er vurderingsuttrykket som er problemet her, men at det i faget har utviklet seg en opplærings- og vurderingspraksis som har vært til hinder for at flere elever skal lykkes i å gjennomføre kroppsøvingfaget i tråd med forskrift til opplæringsloven og læreplanen for faget. Det er andre virkemidler enn å endre vurderingsuttrykket som er mer

hensiktsmessig. Direktoratet mener at undervisvurdering og sluttvurdering i kroppsøving fortsatt bør være med tallkarakterer.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- At undervisvurdering og sluttvurdering fortsatt skal være med tallkarakter

4.2.3 Fritaksordninger

Direktoratet mener at gjeldende mulighet til å innvilge fritak fra vurdering med karakter i kroppsøving bør videreføres. Dette vil også være viktig sett i lys av endringene som er foreslått i § 3-3.

Arbeidsgruppen foreslår at fritaksordningen i § 3-23 utvides til også å gjelde grunnskolen. Direktoratet støtter arbeidsgruppen, men vi vil understreke at elever med enkeltvedtak om spesialundervisning i grunnskolen også kan fritas fra vurdering med karakter. Fritaksordningen i § 3-23 er i første rekke aktuell for elever som ikke har et enkeltvedtak om spesialundervisning eller at enkeltvedtaket ikke omfatter faget kroppsøving. Direktoratet har vært i tvil om det bør innføres et krav om legeerklæring for å ha rett til fritak fra vurdering med karakter etter § 3-23, men har kommet til at gjeldende ordning bør videreføres. Imidlertid bør det presiseres i bestemmelsen at rektor skal treffe et enkeltvedtak. Eleven og foreldrene kan klage på enkeltvedtaket etter de alminnelige bestemmelsene om klage i opplæringsloven § 15-2. Dette vil ivareta elevens rettssikkerhet.

I gjeldende § 3-23 er fritaket avgrenset til den delen av faget som krever fysisk bruk av kroppen i ulike aktiviteter. Direktoratet er enig med arbeidsgruppen som påpeker at det er problematisk å skille mellom den praktiske og teoretiske delen i kroppsøving. Skillet mellom teori og praksis finnes ikke i Læreplanverket for Kunnskapsløftet, og er ikke i samsvar med kompetansebegrepet. Direktoratet foreslår derfor at eleven kan fritas fra vurdering med karakter i hele faget.

Forskriften åpner i dag for at elever i videregående opplæring kan søke om fritak fra opplæringen i kroppsøving. Det er en snever adgang til å søke om fritak. Direktoratet mener gjeldende ordning bør videreføres, men det er viktig at dette fritaket bare gis når det ikke er mulig for eleven å følge en tilrettelagt opplæring i faget, og eleven for øvrig oppfyller vilkårene. Før fritaket innvilges skal skolen alltid vurdere om det er mulig å tilrettelegge opplæringen og eventuelt treffe enkeltvedtak om fritak fra vurdering med karakter. Fritak fra opplæringen skal være siste utvei. En eventuell avvikling av fritaksgrunnlaget kan dessuten være problematisk, for eksempel for elever med langvarige skader og enkelte funksjonshemminger.

Direktoratet mener at elever i grunnskolen ikke kan fritas fra opplæringen i kroppsøving. Dette har sammenheng med at disse elevene har en lovfestet opplæringsplikt, jf. opplæringsloven § 2-1. Et fritak her vil i realiteten innebære at eleven blir fritatt fra deler av opplæringsplikten. For elever i grunnskolen er det viktig at skolen tilrettelegger så langt det er mulig, og eventuelt gir fritak fra vurdering med karakter enten etter § 3-20 eller § 3-23.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- At fritaksordningen i §3-23 utvides til også å gjelde elever i grunnskolen
- At fritaksordningen i §3-23 skal gjelde hele faget, ikke bare den praktiske delen

4.2.4 Kroppsøving i opplæring for voksne etter opplæringsloven kapittel 4A

Direktoratet mener gjeldende fagfordeling i grunnskoleopplæring for voksne, slik den fremgår av forskrift til opplæringsloven § 4-33, bør videreføres. Kroppsøving bør ikke inngå som et av fagene den voksne må ha sluttvurdering i for å oppfylle kravene til vitnemål i grunnskoleopplæring for voksne.

I videregående opplæring for voksne er bestemmelsene om fritak fra opplæringen i kroppsøving og fritak fra vurdering med karakter bygd på skillet mellom en praktisk og teoretisk del i faget. Vi har tidligere drøftet at det i lys av begrepet kompetanse i Kunnskapsløftet er kunstig å skille

mellom en praktisk og teoretisk del av faget og så når det gjelder fritaksregler. Dette gjelder også for voksne.

Direktoratet mener det vil være inkonsekvent å fjerne skillet mellom en praktisk og teoretisk del i kroppsøving når det gjelder fritaksreglene i den ordinære grunnopplæringen, og samtidig beholde gjeldende fritaksordninger i videregående opplæring for voksne etter opplæringsloven kapittel 4A.

Vi mener det er grunn til å vurdere om det skal stilles krav om at voksne skal ha sluttvurdering i kroppsøving på linje med ungdom i den ordinære videregående opplæringen og bare unntaksvis få fritak, eller om det kan forskriftsfestes at alle voksne i videregående opplæring etter kapittel 4A er fritatt fra opplæring i hele kroppsøvingfaget. Til tross for at dette siste alternativet blir et avvik fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet, foreslår direktoratet at det forskriftsfestes at voksne i videregående opplæring etter kapittel 4A er fritatt fra opplæring i kroppsøving. Et fritak fra hele faget gjør regler om fritak fra vurdering med karakter i kroppsøving overflødige for voksne. Ved å foreslå fritak fra hele faget unngår vi økonomiske konsekvenser for fylkeskommunene i og med at voksne da også skulle hatt opplæring i hele kroppsøvingfaget.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- At voksne i videregående opplæring etter §4A fritas fra opplæring i kroppsøving

4.3 Endringer i privatistordningen

I læreplanen i kroppsøving er vurderingsordningen fastsatt. Det vil si at elevene skal ha standpunktkarakter i faget på 10. trinn og på det nivået i videregående opplæring hvor eleven avslutter faget. Elever kan ikke trekkes til eksamen i faget, og direktoratet foreslår at dette videreføres.

I videregående opplæring er det en privatistordning med en lokaltgitt skriftlig eksamen. Det er viktig at det er en privatistordning i faget. En avvikling av privatisteksamen i kroppsøving ville stilt kroppsøving i en særstilling og ville innebære en urimelig forskjellsbehandling av kandidater som ønsker å avlegge eksamen i faget. Imidlertid har gjeldende eksamensform for privatister fått en del kritikk. Dette har sammenheng med forholdet mellom kompetansemålene og det som prøves på eksamen. De fleste kompetansemålene i læreplanen i kroppsøving er formulert slik at de innebærer aktiv deltakelse fra elevene. Gjennom en skriftlig oppgave vil privatistene ikke få mulighet til å vise hvordan de bruker den kompetansen som er særegen for kroppsøvingfaget.

Arbeidsgruppen mener det er problematisk at en skriftlig eksamen utgjør grunnlag for en fullverdig sluttvurdering i faget. Kroppsøving er et fag hvor bevegelse og fysisk aktivitet er helt sentralt. Gruppen mener det sier seg selv at det er begrenset hvilken kompetanse en kan prøve ut og dokumentere i en skriftlig eksamen. Arbeidsgruppen vurderer også eksamen for privatister – slik den er regulert i læreplan for kroppsøving – som dårlig forankret i læreplanen generelt og kompetansemålene spesielt. Den er derfor ikke egnet til å gi informasjon om kompetansen til eleven i faget, slik forskrift til opplæringsloven §3-3. og § 3-17 sier sluttvurdering i fag skal gjøre.

Direktoratets forslag

Direktoratet støtter arbeidsgruppens vurdering og mener en muntlig-praktisk eksamen vil gi en ramme som gjør at privatistene får vise kompetanse i så store deler av faget som mulig, i samsvar med fagets formål og kompetansemålene i faget.

Direktoratet avgrenser her mot problemstillingen som er knyttet til om elever skal kunne ta faget som privatist. Dette er en problemstilling som må ses i sammenheng med bestemmelsene om inntak til videregående opplæring. Trolig kan en endret eksamensform også avhjelpe dette problemet noe ved at en muntlig-praktisk eksamen prøver privatistens kompetanse på en annen måte enn en ren skriftlig eksamen gjør.

Vi ber om høringsinstansenes syn på:

- At dagens privatisteksamen endres til en muntlig-praktisk eksamen

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene vil ikke ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser for fylkeskommunene. Vi mener en ny eksamensordning med muntlig-praktisk eksamen kan gjennomføres innenfor rammen, også tatt i betraktning det forholdsvis lave antallet elever som går opp til privatisteksamen i kroppsøving.

6. Endringer i læreplanen i kroppsøving

Se vårt forslag til endret læreplanen i kroppsøving i vedlegg 1.

6.1 Merknader til formålet

Vi foreslår å endre formålet for å tydeliggjøre samfunnsformålet og det individrettede formålet for faget. Vi har også foreslått å tydeliggjøre at faget skal bidra til at elevene får en positiv selvfølelse, samtidig som de utvikler respekt for ulike kroppslige og kulturelle forutsetninger.

Fair play er trukket inn i større grad enn i eksisterende formål. Forståelse for hva som kreves for å nå egne mål, er styrket. Endringen har tatt hensyn til det mangfold av bevegelsesidealer som preger dagens moderne samfunn, og som spesielt eksisterer i ungdommens egen kultur. En konsekvens av forslaget er at målet om at faget skal bidra til en fysisk aktivt livsstil og en livslang bevegelsesglede, blir styrket, og sammenhengen mellom formål, hovedområder og kompetansemål blir tydeligere.

6.2 Merknader til hovedområder

I hovedområdene foreslår vi få endringer, men vi mener hovedområdene på ungdomstrinnet og videregående opplæring bør være like for å synliggjøre progresjonen mellom trinnene. Kroppsøvingsfaget er et gjennomgående fag, og opplæringen skal følge en progressiv modell. Med denne endringen blir progresjonen i elevenes kompetanse tydeligere. Hovedområdene på 1. til 7. årstrinn er uendret.

6.3 Merknader til kompetansemål i faget

Det er foreslått endringer i en rekke kompetansemål. Kompetansemålene skal bli tydeligere for å sikre progresjon mellom de ulike nivåene, og spiralprinsippet skal bli klarere. Spiralprinsippet innebærer at kompetansemålene bygger på hverandre og at kompleksiteten i kompetansemålene øker gjennom hele grunnopplæringen. På noen trinn brukes begrepet basisferdigheter som er grunnleggende sosiale-, psykiske-, fysiske- og koordinative egenskaper på et generelt - og funksjonelt nivå som vil variere i ulike aktiviteter.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter 4. årstrinn

Det er gjort relativt få endringer i kompetansemålene etter 4. trinn. De foreslåtte endringene i er gjort på bakgrunn av behovet for konkretisering og tydeliggjøring. Det er videre foreslått et nytt kompetansemål som er i samsvar med formålsteksten om respekt for ulike kroppslige forskjeller.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter 7. årstrinn

Endringer i hovedområdet idrettsaktivitet og dans.

Det er gjort noen endringer i kompetansemålene i hovedområdet. Kompetansemålet om å delta i lek som fremmer utholdenhet, koordinasjon og annen kroppslig utvikling er en konkretisering av gjeldende kompetansemål.

Vi foreslår å fremheve utholdenhet og koordinasjon med tanke på å forebygge livsstilssykdommer.

Gjeldende kompetansemål om samhandling og fair play er foreslått som et nytt kompetansemål hvor elevene blant annet skal praktisere enkle regler for samhandling. I kompetansemålet om basisferdigheter i idrettsaktiviteter foreslår vi å inkludere lagidretter og nye bevegelsesformer.

Kompetansemålet om ski og skøyter er omformulert til "*vinteraktiviteter*" for å synliggjøre at dette også kan gjelde andre og nye former for vinteraktiviteter.

Endringen av kompetansemål om dans innebærer en presisering av progresjonen fra forrige trinn. To kompetansemål er her slått sammen til ett.

Endringer i hovedområdet friluftsliv

Det er gjort få endringer i hovedområdet. Vi mener at opplevelser og læring i friluftaktivitetene er viktigere på dette trinnet enn å kunne planlegge dem, og vi foreslår derfor å vektlegge deltakelse i aktiviteter. Å kreve planleggingskompetanse av elevene kan sette begrensninger for hvilke friluftaktiviteter som velges

Å praktisere trygg ferdsel er en progresjon fra 1.-4. trinn og handler om å kle seg hensiktsmessig, ha med det den aktuelle friluftaktivitet krever og bruke utstyr slik det skal brukes. Bruk av kompass er flyttet til 10. trinn og skal ses i sammenheng med andre måter å orientere seg på.

Endringene av kompetansemål etter 7. trinn innebærer at noen kompetansemål blir mer presise og uttrykker klarere sammenhengen med formålet, særlig med tanke på livslang bevegelsesglede og samhandling.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter 10. årstrinn

Endringer i hovedområdet idrett og dans

Direktoratet foreslår å endre hovedområdet fra *Idrett og dans* til *Idrettsaktivitet og dans*, se avsnitt 4.1.2 og 6.2.

Direktoratet foreslår å ha med samhandling og fair play på hvert hovedtrinn for at det skal inngå i det faglige vurderingsgrunnlaget. Vi har også foreslått å endre kompetansemålet om idretter for å integrere nye og alternative bevegelsesaktiviteter.

De to første kompetansemålene foreslår vi blir endret fordi det er ønskelig med større vekt på grunnleggende trening, bevegelse og koordinasjon.

Et nytt kompetansemål om basistrening legger grunnlaget for all aktivitet. Dans foreslår vi skal samles i ett kompetansemål hvor ulike kulturer er et samlebegrep for norsk kulturtradisjon, andre kulturer og ungdomskulturer, mens skapende dans og deltakelse i andres danser er ivaretatt. Dette innebærer små faglige endringer. Kompetansemålet om å lede idretts- og danseaktiviteter foreslår vi å fjerne. Slik vi ser det, er dette en fin utfordring for enkelte elever på dette trinnet, men ikke en generell kompetanse alle trenger å utvikle. Å vurdere og reflektere over erfaringer fra aktiviteter i kroppsøvningsfaget inngår i læringsarbeidet med aktivitetene. Elevens deltakelse i vurdering av eget arbeid er hjemlet i forskriften til opplæringsloven. Det er følgelig ikke nødvendig som eget kompetansemål og er derfor foreslått fjernet.

Endringer i hovedområdet friluftsliv

Allemannsretten er foreslått tatt inn i et av kompetansemålene fordi dette kan ha betydning for senere aktivitet og egen glede ved å ferdes i naturen.

Endringer i hovedområdet aktivitet og livsstil

Direktoratet foreslår å endre hovedområdet fra *Aktivitet og livsstil* til *Trening og livsstil*, se avsnitt 4.1.2. og 6.2. Vi foreslår å endre kompetansemål for å fokusere på sammenhengen

mellom fysisk aktivitet, livsstil, ernæring og helse. Lek og ulike treningsformer har betydning for kroppslig utvikling og helse.

Vi foreslår å ta bort egentrening, da direktoratet ikke ønsker å gjøre egentrening til et emne på ungdomstrinnet. Egentrening vil komme igjen i videregående opplæring. Det er ønskelig at elevene på dette årstrinnet er mer bevisste på betydningen av oppvarming knyttet til aktivitetene.

Det nye kompetansemålet om kroppsidealer og bevegelse i forhold til trening, livsstil, helse og ernæring er en konsekvens av endret formål for faget. Med endringene på 10. trinn blir progresjonen i kompetansemålene fra barnetrinnet og videre til videregående opplæring synliggjort. Sammenhengen med formålet blir tydeligere ved et sterkere fokus på sammenhengen mellom ulike bevegelseskulturer og den påvirkningen de har på livsstil og helse.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter Vg1

Endringer i hovedområdet idrett og dans

Direktoratet foreslår å endre hovedområdet fra *Idrett og dans* til *Idrettsaktivitet og dans*, se avsnitt 4.1.2 og 6.2. Kompetansemålet om å utvikle ferdigheter i idretter er endret. Den foreslåtte endringen bygger på formålet for faget og legger vekt på treningskompetanse i forhold til aktivitetene. At elevene skal ha kompetanse i å inkludere andre er en videreføring av kompetansemålene om samhandling og fair play på 4., 7. og 10. trinn.

Trening av basisferdigheter i idretter og å kunne gjøre funksjonell bruk av dem er en konkretisering av det gjeldende kompetansemålet om å utvikle ferdigheter. Vi foreslår å ta bort begrepet "ferdigheter" og erstatte det med begrepet kompetanse som er mer i samsvar med begrepsbruken i Kunnskapsløftet. Kompetansemålet om dans er omformulert med større fokus på eksperimentering som en progresjon fra 10. årstrinn.

Endringer i hovedområdet friluftsliv

Kompetansemålet om å praktisere friluftsliv med naturen som matkilde har medført store utfordringer. Kompetansemålet er endret til at elevene skal drive friluftsliv med lokal forankring.

Endringer i hovedområdet trening og livsstil

Elevene må ha kompetanse om faktorer som påvirker lysten til å trene, og elevene bør kunne se egen nytteverdi av å trene. Denne kompetansen har vi presisert i et eget kompetansemål. Det er også presisert i kompetansemålet om å praktisere treningsmetoder og øvinger innenfor utholdenhet, styrke og bevegelsesevne. Kompetansemålet om ergonomi foreslår vi å erstatte med et nytt sammensatt kompetansemål på Vg2. Endringene innebærer styrket sammenheng mellom fokus på livslang bevegelsesglede i formålet og kompetansemålene.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter Vg2

Endringer av hovedområdet idrett og dans

Direktoratet foreslår å endre hovedområdet fra *Idrett og dans* til *Idrettsaktivitet og dans*, se avsnitt 4.1.2 og 6.2. Elevene bør på dette nivået se overføringsverdier av fair play til alle aktivitetene. Forslaget til endring av kompetansemålet om lagidretter er en konkretisering av den kompetansen elevene bør ha på dette nivået. Ferdighetsbegrepet er foreslått erstattet av andre begreper som legger mer vekt på å utfordre egen kapasitet.

Endringer av hovedområdet friluftsliv

Vi foreslår å erstatte gjeldende kompetansemål med et mer konkret kompetansemål hvor elevene skal få oppleve glede ved å bruke naturen til rekreasjon, trening og friluftsliv.

Endringer av hovedområdet trening og livsstil

Videreføringen av kompetansemål knyttet til utholdenhet, styrke og bevegelighet fra Vg1 til Vg2 kan ses i et prestasjons- og folkehelseperspektiv, og det bygger treningskunnskap rundt

aktivitetene. Et nytt kompetansemål blir foreslått for å styrke sammenhengen mellom fysisk aktivitet og livsstil og helse. Vi foreslår å ta ergonomi inn i dette hovedområdet fordi en stor del av elevene begynner som lærlinger etter Vg2. Det foreslåtte kompetansemålet er mer omfattende enn det som tidligere lå på Vg1-nivå.

Merknader til direktoratets forslag til endringer etter Vg3

Endringer i hovedområdet idrett og dans

Direktoratet foreslår å endre hovedområdet fra *Idrett og dans* til *Idrettsaktivitet og dans*, se avsnitt 4.1.2 og 6.2. Endringene på Vg3 bygger på endringer og argumentasjon som er gjort på tidligere trinn. På Vg3 må elevene i større grad ta ansvar for egen trening. Kompetansemålet om å mestre en idrett er foreslått fjernet. Elevene skal på dette nivået være bevisst sin egen kompetanse og hva som kreves for å øke kompetansen i idrettsaktiviteter og dans. De må kunne vise sin kompetanse i ulike sammenhenger og som en helhet. Refleksjoner rundt fair play og hvordan en selv er med og påvirker dette er en sentral kompetanse.

Endringer i hovedområdet friluftsliv

Vi foreslår å ta inn "*Andre måter å orientere seg på*" inn som en ny kompetanse i det eksisterende kompetansemålet. Dette er endret for å vise progresjonen.

Endringer i hovedområdet trening og livsstil

Elevenes kompetanse knyttet til å ta ansvar for egen utvikling er vektlagt. De skal kunne reflektere over hvordan fysisk aktivitet påvirker egen livsstil ut fra målene som er relevant for eleven selv.

6.4 Merknader til vurderingsordninger

Vi foreslår at vurderingsordningene for elever ikke skal endres. For privatister i videregående opplæring foreslår vi at eksamensformen blir endret til en lokalt gitt muntlig-praktisk eksamen. Muntlig-praktisk eksamen skal foregå i samsvar med reglene i forskrift til opplæringsloven kapittel 3, særlig § 3-30. Rammen for muntlig-praktisk eksamen er inntil 45 minutter.

7. Forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Forslag til endringer i den ordinære grunnopplæringen

§ 3-3 annet ledd skal lyde:

I vurderinga i fag skal ikkje føresetnadene til den enkelte, fråvær, eller forhold knytte til ordenen og åtferda til eleven, lærlingen eller lære kandidaten trekkjast inn. *I faget kroppsøving skal innsatsen til eleven vere ein del av grunnlaget for vurdering.*

§ 3-23 skal lyde:

§ 3-23 Fritak frå vurdering med karakter i faget kroppsøving i *grunnskolen* og i vidaregåande opplæring

Elevar som ikkje kan *følgje opplæringa* i kroppsøvingfaget, skal få tilrettelagd opplæring så langt dette er mogleg for eleven. Elevar *kan* få fritak frå vurdering med karakter i faget når den tilrettelagde opplæringa eleven får ikkje kan vurderast med karakter. *Avgjerda er eit enkeltvedtak.*

§ 1-12 annet ledd skal lyde:

Rektor kan etter søknad gi elevar i vidaregåande opplæring fritak frå opplæring i kroppsøving. Eleven må leggje fram ei fråsegn frå lege som dokumenterer at opplæringa er til skade for eleven, og at tilpassa opplæring ikkje er mogleg. Rektor si avgjerd er eit enkeltvedtak.

Forslag til endringer i videregående opplæring for voksne etter opplæringsloven kapittel 4A

§ 1-13 fjerde ledd skal lyde

Voksne som følger videregående opplæring særskild organisert for dei etter kapittel 4A, er fritakne frå opplæring i faget kroppsøving.

§ 4-16 oppheves

7.1 Merknader til forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Merknad til § 3-3 annet ledd

Gjeldende § 3-3 annet ledd annet og tredje punktum foreslås strøket. Konsekvensen av dette er at det ikke lenger er fastsatt i forskriften at elevens forutsetninger skal vektlegges. I den grad elevens forutsetninger skal trekkes inn vil dette følge av de enkelte kompetansemålene. Dette er det tatt høyde for i utformingen av forslag til kompetansemål hvor det i større grad er foreslått at elevens individuelle forutsetninger er innarbeidet.

I annet punktum foreslås det forskriftsfestet at elevens innsats skal være en del av grunnlaget for vurderingen i faget kroppsøving. Dette betyr at i faget kroppsøving skal karakterer gitt i halvårsvurderingen og til standpunkt både uttrykke elevens oppnådde kompetanse og innsats. Dette gjelder både for grunnskolen og videregående opplæring. Med innsats i kroppsøving menes at eleven prøver å løse faglige utfordringer etter beste evne og uten å gi opp, viser selvstendighet og utfordrer egen fysiske kapasitet i læringsarbeidet og samarbeider med andre når det er felles oppgaver og bidrar til at også andre lærer i faget. Konkret betyr vektlegging av innsats at det har betydning å fortsette å øve også når eleven ikke får resultat i prestasjon eller ferdighetsutvikling, fordi selve det å være i bevegelse og bli kjent med seg selv gjennom kroppen er en del av formålet for faget. Derfor blir arbeidsprosessen et vesentlig trekk ved kompetansen i kroppsøving, og det blir avgjørende om eleven prøver å løse faglige utfordringer etter beste evne og uten å gi opp. Tilsvarende er det med det å samarbeide om læringsoppgaver og i aktiviteter i kroppsøving. Den enkelte elev er avhengig av at de andre elevene yter innsats og opptrer målrettet ut fra aktivitetens logikk for at den enkelte skal kunne utvikle kompetansen sin. Slik sett er det å yte innsats i seg selv viktig i mange aktiviteter, også der en ikke mestrer selve aktiviteten så godt.

Merknad til § 3-23

Paragraf 3-23 foreslås endret slik at bestemmelsen gjelder både for elever i grunnskolen og i videregående opplæring. Konsekvensen er at også elever i grunnskolen kan fritas fra vurdering med karakter i kroppsøving. I grunnskolen kan det i noen tilfeller være slik at en elev kan ha rett til fritak fra vurdering med karakter i kroppsøving både med hjemmel i §§ 3-23 og 3-20. Rektor bør i slike tilfeller vurdere hvilket hjemmelsgrunnlag for fritak fra vurdering med karakter som passer best for eleven. Imidlertid vil fritak etter § 3-23 også gjelde for elever som ikke har rett til spesialundervisning.

Paragraf 3-23 første punktum understreker at elever, som ikke kan følge den ordinære opplæringen i kroppsøving, skal få tilrettelagt opplæring så langt dette er mulig. Vi foreslår å endre bestemmelsen ved at det gis et fritak fra vurdering med karakter i hele faget. Det er ikke lenger slik at fritaket bare gis i den praktiske delen av faget. Et skille mellom en teoretisk og praktisk del er ikke i samsvar med kompetansebegrepet i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. I annet punktum foreslås det videreført at når den tilrettelagte opplæringen ikke kan vurderes med karakter kan eleven søke om fritak fra vurdering med karakter. Rektor må da vurdere skjønnsmessig om eleven skal få fritak fra vurdering med karakter. Her er det viktig å få fram årsaken til at opplæringen ikke kan tilrettelegges. De elevene som fritas fra vurdering med karakter i kroppsøving etter bestemmelsen her, skal fortsatt delta i opplæringen i kroppsøving. I

tredje punktum foreslås detregulert at rektor skal treffe et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Dette er en forskriftsfesting av noe som er gjeldende rett, men som ikke går eksplisitt fram av forskriften i dag. Eleven har klagerett på enkeltvedtakene i samsvar med reglene i opplæringsloven § 15-2.

Merknad til § 1-12 annet ledd

Paragraf 1-12 foreslås endret. Paragraf 1-12 annet ledd skal forstås slik at det i særskilte tilfeller er en snever adgang til å frita eleven i videregående opplæring fra opplæring i kroppsøving. Fritak skal bare innvilges i de tilfeller det ikke er mulig å tilrettelegge opplæringen, og eventuelt gi eleven fritak fra vurdering med karakter etter § 3-23. Dette skal være siste utvei og begge vilkårene i bestemmelsen må være oppfylt. Vilråene for å få innvilget fritak fra opplæringen i kroppsøving i gjeldende bestemmelse foreslås videreført, men virkeområdet til bestemmelsen foreslås utvidet. Det blir også foreslått å fjerne skillet mellom en praktisk og teoretisk del i faget kroppsøving. Begrunnelsen her er tilsvarendesom i forslag til § 3-23. Eleven må søke om fritak fra opplæringen i kroppsøving og det er elevens ansvar å legge fram en legeerklæring.

Merknad til § 1-13 fjerde ledd

Paragraf 1-13 siste ledd foreslås endret. Voksne i videregående opplæring etter opplæringsloven kapittel 4A fritas fra hele faget. Kroppsøving kan ikke deles i en praktisk og teoretisk del. Det er ikke nødvendig å fatte et enkeltvedtak om dette. Unntaket fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet for voksne fanges også opp i forskrift til opplæringsloven § 4-33 annet ledd slik at voksne oppfyller vilråene til vitnemål når fritaket er fastsatt i § 1-13 fjerde ledd.

Merknad til § 4-16

Paragraf 4-16 foreslås opphevet. Når voksne er fritatt fra opplæringen i faget kroppsøving omfatter dette også vurdering. Det er derfor ikke nødvendig å regulere dette.

8. Endringer i forskrift til privatskoleloven

8.1 Innledning og vurderinger

Forslaget til endringer i faget kroppsøving gjelder også for private skoler som er godkjent etter privatskoleloven. For de private skolene som ikke har fått godkjent at de kan bruke andre læreplaner enn Læreplanverket for Kunnskapsløftet, jf. privatskoleloven § 2-3, vil forslaget om endringer i læreplanen i kroppsøving også gjelde. I bestemmelser som direkte berører faget kroppsøving er det foreslått tilsvarende endringer i forskrift til privatskoleloven som i forskrift til opplæringsloven. Vurderinger knyttet til forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven og læreplanen for faget gjelder langt på vei også for private skoler som følger Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

8.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil trolig ikke ha vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for de private skolene. Imidlertid må private skoler som har fått godkjent en annen læreplan i kroppsøving enn Læreplanverket av Kunnskapsløftets, jf. privatskoleloven § 2-3, må få det vurdert igjen av direktoratet om læreplanen deres gir elevene "jamngod opplæring i faget". Noen private skoler kan derfor måtte revidere læreplanen sin i faget kroppsøving.

8.3 Forslag til endring av forskrift til privatskoleloven

§ 3-3 annet ledd skal lyde:

I vurderinga i fag skal ikkje føresetnadene til den enkelte, fråvær eller andre forhold knytte til ordenen og åtferda til eleven trekkjast inn. *I faget kroppsøving skal innsatsen til eleven vere ein del av grunnlaget for vurdering.*

§ 3-22 skal lyde:

§ 3-22 Fritak frå vurdering med karakter i faget kroppsøving i *grunnskolen* og i vidaregåande opplæring

Elevar som ikkje kan *følgje opplæringa* i kroppsøvingfaget, skal få tilrettelagd opplæring så langt dette er mogleg for eleven. Elevar *kan* få fritak frå vurdering med karakter i faget når den tilrettelagde opplæringa eleven får ikkje kan vurderast med karakter. *Avgjerda er eit enkeltvedtak.*

§ 5a-2 annet ledd strykes**Ny § 5a-3 skal lyde:**

§ 5a-3. *Fritak frå opplæring i faget kroppsøving for elevar i vidaregåande opplæring*

Dagleg leiar kan etter søknad gi elevar i vidaregåande opplæring fritak frå opplæring i kroppsøving. Eleven må leggje fram ei fråsegn frå lege som dokumenterer at opplæringa er til skade for eleven, og at tilpassa opplæring ikkje er mogleg. Dagleg leiar si avgjerd er eit enkeltvedtak.

8.3.1 Merknader

For merknader til endringene vises det til merknadene til forslag til endring av forskrift til opplæringsloven over.

Vennlig hilsen

Erik Bolstad Pettersen
divisjonsdirektør

Eli Karin Flagtvedt
avdelingsdirektør

Vedlegg 1 – Forslag til læreplan i kroppsøving